

Autor: Josep Mañà

Data de publicació: 2003

Actes de la 5a Jornada d'estudis locals Joan Amades celebrades a Bot el 26 d'Octubre de 2002.

El llegat de Joan Amades

Un personatge providencial

La densa història de Catalunya en la primera meitat del segle XX, significada per profundes convulsions polítiques i vertiginosos canvis i transformacions de tota mena, ecològics, demogràfics, sociològics, econòmics, culturals, etc., tingué la sort de tenir com a coetani i protagonista a Joan Amades, un home providencial.

Figura cabdal de l'etnologia catalana, aquest folklorista, esdevingué el cronista i el notari d'unes formes de vida, d'uns costums i d'unes creences que degut a l'impacte dels processos d'industrialització, d'urbanització i els avenços tècnics (l'electricitat, l'automòbil, el telèfon, la radio, etc.) s'anaven extingint o transformant profundament.

Parodiant l'aforisme podem dir que Joan Amades fou present en el lloc i en el moment oportuns. La llengua, la cultura i la memòria col·lectiva del poble català avui serien més minses i més pobres sense la seva ingent obra i valuosa aportació.

La lliçó i el valor d'una actitud

La herència de Joan Amades s'ha d'analitzar i de considerar a partir d'una de les definicions amb els que el diccionari es refereix a aquest terme (*Transmissió dels ascendents als descendents de certes particularitats físiques i psíquiques*). És a dir, considerar en el fet de la herència no només els bens materials i tangibles sinó també la component immaterial i espiritual. En el cas de Joan Amades, aquesta interpretació fa que, previ a la consideració i a l'avaluació de la seva obra, la seva dimensió humana i la seva actitud davant de la vida adquireixin i siguin el primer dels valors i la més important lliçó que ens ha tramés.

El seu caràcter optimista i animós, malgrat les dificultats de visió que tingué des de molt petit; la seva gran curiositat i capacitat d'observació (de jove li apassionà l'entomologia); les ganes d'aprendre i de formar-se de les quals en són expressions feaents el seu autodidactisme, el seu amor pels llibres i la seva dimensió de lector insaciable; la seva laboriositat, força de voluntat, tenacitat i perseverança; el seu universalisme del qual en parla el seu coneixement de l'esperanto i els seus múltiples contactes internacionals; l'estima als informants i als estaments populars, etc., són exemples valuosos i positius del tarannà de la seva personalitat.

Un corpus extens i extraordinari

Joan Amades ha estat un dels escriptors més prolífics de la literatura catalana. Els seus estudis i recopilacions abasten més de 400 publicacions així com centenars d'articles en revistes i publicacions diverses. Les seves magnes

obres *El folklore de Catalunya*, *El Costumari Català*, *Històries i llegendes de Barcelona*, *Biblioteca de Tradicions Populars*, *Els gegants*, *Els goigs*, *Les Auques*, etc., constitueixen en les temàtiques respectives obres de referència ineludibles.

Bibliòfil superlatiu, Joan Amades tingué una cura exquisida de les seves edicions. La seva consideració integral del llibre, o sigui del contingut i del continent, fan que les edicions originals d'aquest autor tinguin una gran bellesa i constitueixin un valuós tresor de l'art gràfic.

A més de les aportacions i de l'interès dels seus escrits, un aspecte molt important del llegat que ens deixà aquest eminent folklorista, a més de la seva extensa i interessant biblioteca, és l'arxiu de gravats. Aquest fons, constituït per un extens repertori de romanços, gravats, fulls de rengle, etc., conforma un extraordinari patrimoni documental que testimonia els usos socials de la imatge impresa així com els procediments gràfics anteriors a la irrupció de la fotografia i de les modernes tècniques d'impressió.

Conscient d'un món i d'un estadi cultural que desapareixia, a més a més del profús inventari de costums festius i d'expressions de cultura oral (llegendes, rondalles, cançons, etc.) que ens deixà, cal també remarcar els inventaris lexicogràfics referents a activitats i a oficis que es transformaven o s'extingien. Aquestes recopilacions terminològiques constitueixen, des de la perspectiva de la riquesa de la llengua, uns dels altres materials significatius del seu llegat.

Les potencialitats de la seva obra

Pels interessats en conèixer més extensament i en detall la seva magna bibliografia així com la valoració de la seva aportació, és ineludible la consulta del llibre-catàleg que acompanyà l'exposició "*El món de Joan Amades*"¹ realitzada en homenatge a la seva persona i obra en motiu del centenari del seu naixement. Els comentaris i les valoracions que en l'esmentada publicació fan diferents estudiosos i especialistes dels diversos àmbits i temàtiques que mereixeren la seva atenció i foren objecte dels seus estudis (costums, creences, festes, jocs, gegants i bestiar fantàstic, imatgeria impresa, art popular, oficis, llegendari, rondallística, cançoner, lexicografia, música, dansa, teatre popular, etc.) són eloqüents de la vàlua i la significació de la seva aportació en cadascun d'aquests camps. En aquest sentit podem afirmar que un dels grans valors de les seves recopilacions, malgrat les seves mancances metodològiques, és la gran potencialitat que tenen com a embrions de línies de recerca factibles de posteriors i més acurats, extensos i actualitzats estudis.

Joan Amades i la recuperació de la cultura popular

Els valor d'un patrimoni cultural es verifica quan lluny de caure en l'oblit o d'anquilosar-se té la virtut i la capacitat d'incidir en el present i de generar noves fertilitzacions. En aquest sentit es pot asseverar que el paper de l'obra de Joan Amades com a referent en la recuperació de la cultura popular catalana en el període de finals de la dictadura franquista i en els primers anys de la transició democràtica fou determinant. La recuperació de festes, danses, jocs, etc, etc, que havien desaparegut o caigut en l'oblit no hagués estat possible sense els seus registres. La valoració de la incidència i del paper

d'aquest folklorista en la conformació i afirmació de les actuals expressions identitàries del molts pobles i viles i per extensió de la particularitat cultural catalana en aquest recent i crucial període de la seva història, és reflex i fruit d'un complex entramat de factors culturals, socials i polítics que està demandant que algun estudiós o estudiosa en faci un acurat anàlisi i interpretació.

En relació al tema que ens ocupa cal ressenyar per una banda la meritòria acció de marmessors que fan el Centre de Documentació i Recerca de la Cultura Tradicional i Popular el qual adquirí i és dipositari de la major part de la biblioteca i de l'esmentada col·lecció de gravats de l'autor, materials que configuren l'actual Arxiu Amades. Per altra banda també cal fer esment de l'acció que duu a terme l'editorial *El Mèdol* la qual treu a llum obres inèdites i en fa reedicions.

No voldria acabar aquesta telegramàtica ressenya sense agrair als organitzadors de les Jornades Culturals de Bot, l'Ajuntament del poble i el Sr. Josep Serrano la seva gentilesa en convidar-me a participar en aquestes jornades dedicades a Joan Amades, personalitat de la qual en un cert moment de la vida em va fer descobrir mons que han estat importants en la configuració dels meus interessos intel·lectuals i de la meva sensibilitat. Gràcies Joan Amades;

¹ *El món de Joan Amades*. Centre de Documentació i Recerca de la Cultura Tradicional i Popular. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya. Barcelona 1990

Josep Mañà